

SOCIOLOŠKE TEORIJE

1. TEORIJA RACIONALNE IZBIRE

Je zelo stara v raziskovanju odklonskosti. Že v 17. stol. so se istočasno z določeno teorijo pojavila ta teorija, še bolj povdarjena v 18. stol.

Ljudje so kalkulativna bitja. Jaz bom izračunal kaj se mi bo najbolj izplačalo. Nekateri izračunajo, da se do uspeha splača priti po devijantni poti. Šolanje je počasno, negotovo... racionalno izberemo pot. Preverjamo stroške investicije in tisto kar dobimo. V primerjavi z dobičkom ugotovimo, da se investicija najbolj izplača če gremo po deviantni poti.

Tri različne sociološke teorije imajo svoj izvor pri Durkheimu:

a) FUNKCIONALISTIČNA TEORIJA

Gre za t.i. Durkheimov paradoks. Določena količina odklonov, vojn, naravnih nesreč je normalna, kar omogoča družbi, da potrdi svojo nadrejenost, svojo premoč v razmerju do posameznikov, ki niso nujno zli, hudobni, so pa egoistični, neomejeni v svojih zahtevah, željah.

Ta teorija trdi, da imajo odkloni določeno funkcijo v družbi - prispevajo na sicer indirektn način k funkcioniranju, trdnosti, k koheziji družbe. Zato mora vsaka družba razglasiti določena dejanja za prepovedana. Durkheim: predstavljamo si samostan, kjer živijo menihi, ki ne upoštevajo, ne poznajo prekrškov, ki jih poznamo, vendar bodo v kratkem času tudi tam pričeli negativno zaznamovat določena dejanja. Funkcioniranje določene skupnosti predpostavlja premoč institucionalne družbe, ta premoč se zagotavlja z obstojanjem dejanja. Zato je nujno, da se definirajo takšna dejanja in, da jih institucionalna družba obsoja. To obsojanje omogoča družbi uresničitev, udejanjanje premoči v razmerju do posameznikov. Durkheim ne pove ničesar koliko pa je to normalna številka. On pravi, da je normalno tisto kar je povprečno. Ugotavlja, da je v 19. Stol obstajalo določeno povprečje, kar zadeva frekvenco samomorov. Ugotavlja, da je obstajala pravilnost in to pravilnost si lahko razlagamo le sociološko. Meni, da mora obstajati družbeni mehanizem, ki uravnava stopnjo samomorov.

Durkheim je najbolj konkretno preučeval odklone, ko gre za samomore. Določeno, povprečno, manjše število družbenih odklonov opravlja družbeno integrativno funkcijo. Tukaj se je spopadel s problemom - obstajajo trije tipi samomorov.

b) TEORIJA ANOMIJE

Durkheim je ugotovil, da pri koncu 19. Stol prihaja do velikega dviga števila samomorov.

Tega ni možno umestiti v njegovo teorijo. Po njegovem naj bi s progresivno delitvijo dela kazniva dejanja izginjala. Dogaja pa se nasprotno. Zato je moral oblikovati teorijo, ki se nanaša na moderno družbo. Najprej je razvrstil samomore v 3 sociološke tipe:

- altruistični (Žrtvovanje v prid družbi. Kadar ženo v Indiji zažgejo skupaj z mrtvim možem).
- egoistični (Kadar so želje posameznika tako velike, da jih ne more uravnati z zmožnostmi uresničevanja).
- anomični (ali anomija kot družbeni pojav. Durkheim uporablja izraz družbeno dejstvo).

ANOMIČNI SAMOMOR izhaja iz tega, ker so zaradi izgube pomena tradicije ljudje dezorientirani, vendar je to idejo oblikoval kasneje Merton. To o čemer govorimo danes je Mertonova dopolnitev Durkheimove osnovne ideje. Merton sledi Durkheimu in pravi, da do anomije prihaja zaradi nasprotja med kulturo in strukturo v sodobni družbi. Na ta način se navezuje na govorjenje Durkheima. Kultura nam narekuje kako zaželjeno je uspeli. Moramo biti pridni, pridno delati da bomo uspeli. Vsi izhajamo iz enakih možnosti, od nas je odvisno ali bomo klatež ali minister. Ali se bomo povzpeli do vrha ali ostali na dnu. Zaželjeno pa je da pridemo na vrh. Na ravni strukture pa je, da je vrh omejen. Tu se moderna družba razlikuje od

fevdalne družbe Evrope - od stanovske družbe. Danes pa ne. kanali družbene strukture to omejujejo.

Ker je zaželeno uspeti, ni pa vsem mogoče uspeti, ljudje kršijo norme, pravila, v množičnem številu, prihaja do brezpravja, ne ve se kaj je obvezno in kaj ne. in tisto kar je obvezno ni več neobvezno. To je po Mertonu izvor anomalije, po Durkheimu pa je izvor anomalije manj definiran, bolj splošno gre za to, da so tradicionalne norme izgubile svoj zavezujoč značaj.

Moderna družba je anomična družba, v kateri obstaja visoko število kršitev norm.

Durkheim: po njegovem je družbena delitev dela tista, ki bo odločilno zaznamovala moderno družbo in pripeljala v harmonično organizirano družbo. Anomijo pa povzroča vsiljena delitev dela.

c) TEORIJA ETIKETIRANJA

Durkheim pravi, da zločin ni zločin sam po sebi, temveč zato, ker ga razglamo za takšnega. Zelo relativizira odklone, ta teorija povdarja, da npr. budizem je bil prepovedan. Obstaja kup prekrškov, ki so variabilni. Ta teorija povdarja to, da je zelo različno tisto kar je prepovedano. Družba mora prepovedati določena dejanja. Teorija etiketiranja - Becker, Lemert in drugi pa povdarjajo, da do odklona prihaja v procesu simbolne interakcije. Ti ne trdijo, da so zakoni pristranski, ampak, da do oblikovanja odklona in zaznamovanja odklonilca prihaja v procesu neposredne interakcije, ki je posredovana s simboli. Niso pomembna pravila, interakcije, pomembno je, kako se izkažemo v direktni interakciji.

Deviacija ni dejanje, je etiketa, ki mu jo nadenejo določeni posamezniki. Vsi posamezniki počenja prepovedana dejanja. Vse to se dogaja v neposredni interakciji. Vsi smo primarni delikventi, vendar bo za nekoga ta prekršek usoden in za drugega ne. usoden bo, če ga zasačijo, registrirajo, obtožijo, zaprejo. Potem kažejo nanj s prstom - je stigmatiziran.

Ta teorija uspešno povdarja, da so naši stiki z organi pregona in našim neformalnim okoljem zelo bistveni.

2. SOCIALNA PATOLOGIJA

Tako se je včasih proučevanje odklonov v sociologiji imenovalo.

Odkloni se pojmujejo kot bolezen. Danes menijo, da je ta pristop zaznamovalen, da družba ni organizem, ki bi lahko zbolel in ta teorija ni več pomembna.

3. TEORIJA DRUŽBENE DEZORGANIZACIJE

Thomas

Vse te teorije izhajajo iz Amerike, kjer je sociologija bolj pragmatična, praktična, si prizadeva reševati socialne probleme.

Ugotavlja, da je nekaj narobe z moderno družbo. To kar pa je narobe izhaja iz dejstva, da se posamezni deli družbenega sistema ne razvijajo z enako hitrostjo. Urbanizacija, industrija, potekata hitro, socialna kontrola, njeni mehanizmi, institucije se temu še niso prilagodile.

5. MARKSISTIČNA TEORIJA

Marx - nekaj stavkov, ki zadevajo kriminaliteto

Pravi, da družba na eni strani proizvaja gmotno bogastvo, na drugi pa revščino, je bolna družba zaradi tega proizvaja kriminaliteto. Dopolnilo temu je lahko dopolnilo, da je kriminaliteta oblika razrednega boja. V komunističnem manifestu pravi, da so drobni kriminalci, tatovi, prostitutke nevaren element, ker preusmerjajo energijo delavstva v boju za revolucijske spremembe družbe v reševanju zasebnih problemov in na ta način rahljajo fronto revolucijskih delovnih sil.

6. TEORIJA KONTROLE

Izhaja iz podmene, da so ljudje nagnjeni k počenjanju kaznivih dejanj in nasilnih, agresivnih del. Vendar v družbi obstajajo kontrolni mehanizmi, predvsem v primarnih družbenih

skupinah (družina, vrstniki, cerkev v smislu fare). Problem moderne družbe je v tem, da so te izgubile svojo moč nadzorstva. V tradicionalni družbi so družina, sosede, farani kontrolirali.

7. SOCIALIZACIJSKA TEORIJA ali TEORIJA DIFERENCIALNE SOCIALIZACIJE

Avtor: SUTHERLAND

Po njegovem smo mi pod številnimi vplivi, ki jih lahko sprejmemo oz. se naučimo. Nudijo nam različne vzorce: vedenje, tako na splošno, kot vzorce kot tehnike vedenja.

Če bo prišlo do prevlade devijantnih vzorcev vedenja, če bomo bombardirani z vzorci in tehnikami vedenja. Če bo prišlo do premoči deviantnih vzorcev nad normami, kjer se spoštujejo družbene norme. Ta teorija je parcialna.

8. TEORIJA DEVIANTNE SUBKULTURE

Trdi, da obstajajo , ki imajo različno subkulturo. Obstajajo prostitutke, ki niso brez morale, vendar se njihova razlikuje od morale vladajoče družbe. Pri mladoletnih tolpah pa prevladujejo naslednje vrednote:

- spopadanje z avtoritetami in njihovimi predstavniki
- trdnost in storilnost
- sposobnost preslepitve
- srh, tveganje in izogibanje dolgočasje

Vrednote tvorijo njihovo subkulturo. Ko gre za kazniva dejanja odklonov ne gre za kršitve lastne subkulture, kršijo samo neko drugo, nam tujo subkulturo, ki je morda tudi kultura vladajoče družbe, so pa relativno vse enakega pomena, vse nam omogočajo, da pridemo do lastne identitete.

Thrasher: avtor Topla: trdi, da je za socializacijo fanta, sodelovanje v tolpi enako relativno dobro, kot sodelovanje v katerikoli drugi skupini. Pridobimo identiteto, spoštujemo drugo avtoriteto... Postal je član tolpe, da bi jo raziskal.